

KEVIN RICE U OBRANU FILMSKE VRPCE

RAZGOVOR S FILMSKIM REŽISEROM, KEMIČAROM I KUSTOSOM POVODOM FESTIVALA EKSPERIMENTALNOG FILMA ALTERNATIVE MEASURES U COLORADO SPRINGSU
EJLA KOVAČEVIĆ

Od 20. do 24. studenog 2013. u Colorado Springu, nezavisni filmski laboratorij Klubvizija SC iz Zagreba, sudjelovao je na međunarodnom sastanku filmskih laboratorija u sklopu festivala eksperimentalnog filma Alternative Measures, koji je okupio predstavnike nezavisnih filmskih laboratorija diljem svijeta. Festival je publici pružio bogat filmski program koji su činili filmovi snimljeni isključivo na filmskoj vrpci (supse8, 16mm, 35mm) te je dao svojevrstni presjek iznimnih recentnih i starijih filmskih uradaka članova laboratorija. Poprati program je bio jednako raznolik, a obuhvaćao je niz edukativnih predavanja renomiranih kustosa, umjetnika i tehničara, okrugle stolove te radionice, prilagođene početnicima i onima koji su već imali dodira s filmskom vrpcom. Okosnica festivala je bio analogni film i fenomen nezavisnih filmskih laboratorija te njihova povijest i budućnost, kao i budućnost samog filma kao medija u doba sveopće digitalizacije.

INHERENTNA NESAVRŠENOST

Između ostalih, mladi filmski režiser, kustos i ujedno član organizacijskog odbora festivala, Kevin Rice, predstavio je filmski blok koji se sastojao od sedam eksperimentalnih filmova koji su se istaknuli po svojoj tehničkoj inovativnosti i kreativnom korištenju alternativnih kemijskih procesa.

Činajući svoju biografiju, vidim da si aktivan u nekoliko uloga: kao filmski redatelj, kustos, filmski kemičar i osnivač nezavisnog filmskog laboratorija Process Reversal... a tek su ti 24 godine! Javnost na celluloid gleda kao na stari medij koji će danas koristiti još samo stare generacije, uglavnom iz nostalgичnih razloga, dok su mlade generacije u potpunosti orijentirane na digitalni medij. Kada si postao toliko pasioniran za ovaj "zastarjeli" medij?

— Članom filmske zajednice sam postao tek oko 2008. godine, kada sam odlučio upisati studij filma na Sveučilištu Colorado u Boulderu. Prije toga sam nekoliko godina studirao arhitekturu, iskustvo koje poistovjećujem s radom na filmu, obzirom da snažno vjerujem da su to dva identična polja. Sveučilište me je očigledno orijentiralo na ono čime se danas bavim, ali danas bih rekao da sam nastao raditi s filmom zbog toga što je neprepušten izvor izazova. Vjerujem da je to nešto što mu je inherentno, a danas je posebno naglašeno zbog deindustrijalizacije medija. Rezultat toga jest da smo u mogućnosti ponovno izgrađiti medij na način koji nije bio planiran niti poželjan od strane komercijalne filmske industrije. To je mogućnost koja rijetko postoji za bilo koji medij. U tom smislu, film nije "zastarjeli" medij, baš naprotiv – on je u potpunosti novi medij koji zahtijeva razvoj novog jezika, dijalakta, istraživanja, materijala i filmskih redatelja. On je zapravo medij za mlade narastaje.

Na festivalu si bio pozvan da kuriraš filmski program "Frenkel Defects". Zašto si odabrao taj naziv i možda li veći našto više o filmovima koje si prikazao?

— Frenkelov defekt je premještanje iona unutar elektrovalentne kristalne rešetke u intersticijski položaj. Ti su defekti važni za film zato što fotosenzitivni kristali (npr. srebrovi halidi), zahvaljujući kojima slika nastaje na filmskoj vrpci, pokazuju svojstvo osjetljivosti na svjetlo samo kada su prisutni ti defekti. Ono što mi je zanimljivo kod defekata jest implikacija da je nesavršenost u filmu nužna. Uz to, uvidio sam da je ta inherentna nesavršenost samo jedan od mnogo načina na koji se filmska vrpca ponaša kao refleksija ljudskog bića. Shodno tome, pokušao sam prenijeti ideju da je ljudsko biće također fotosenzitivnan materijal, s nedostatcima, sposoban biti dokument slike. Stoga, ime je bila referenca na filmsku vrpcau kao i na samu publiku i istovremeno, izjava da su filmska produkcija i prikazivanje filma identične stvari. Jesu li ljudi to "skuzili" ili ne, nije mi bilo bitno. Naposljetku, "frenkelov defekt" je samo izlisan naziv za "film", što je zapravo program i trebao biti; filmski program – ništa više, ništa manje.

Selekcija filmova nije bila strogo kontrolirana. Znao sam da sam htio prezentirati filmove iz kolektiva, ali nisam imao dovoljno "novog" materijala za cijeli program. Stoga sam tražio materijale iz drugih filmskih laboratorija, uključujući LABominable, Double Negative, CherryKino i Handmande Film Institut, s kojima sam bio već prije u kontaktu. Pri tome im nisam postavljao posebne zahtjeve, nego sam tražio da mi pošalju bilo koje "nove" filmove koje su htjeli prikazati. S tim pristupom, naravno, nisam znao hoće li filmovi uopće funkcionirati kao cjelina, stoga sam jednostavno pristupio selekciji s vjerom da će filmovi funkcionirati ako upotrijeblim ispravan tempo, ritam i kadiranje. Ti elementi su bili kompromirani tijekom dva mjeseca turneje s dječjim filmskim programom po SAD-u i Kanadi, mijenjajući pritom samo npr. redoslijed filmova, broj intermisija itd. sve dok naposljetku nisam bio zadovoljan s "feelingom" cijelog programa.

NEKOLICINA KOMERCIJALNIH KINA JOŠ UVIJEK PODRŽAVA ANALOGNU PROJEKCIJU, MEDUTIM, ONA NISU OPCIJA ZA PROJICIRANJE NAŠIH FILMOVA. TO JE PREVENTIVNO ZBOG TOGA ŠTO NISU VOLJNA ZADOVOLJITI NAŠE ZAHTEJE: BESPLOATNA ILI JEFTINA 16MM PROJEKCIJA

PRISTUP OPREMI

Jedan si od osnivača nezavisnog laboratorija Process Reversal koji postoji u sklopu Sveučilišta Colorado u Boulderu te je kao takav jedinstven u Coloradu. Također, zanimljivo je da si svi vaši članovi mladi studenti i umjetnici. Kako je uopće nastala ta inicijativa i kakav je vaš odnos sa sveučilištem?

— Ponajprije trebam naglasiti da je sveučilište bilo važno za razvoj kolektiva, obzirom da je bilo jedno od rijetkih mjesta gdje je pristup važnoj laboratorijskoj opremi bio moguć. Bez sveučilišta, nitko od nas ne bi bio u mogućnosti razviti bitne vještine za ono čime se danas bavimo. Medutim, bez obzira na to, vjerujem da je kolektiv proizašao iz "odbijanja" sveučilišta, ili možda preciznije, sveučilišnog sustava općenito.

Tako su esencijalni resursi postojali unutar sveučilišta, ono nas nije ohrabrivalo da ih koristimo i naučimo rukovati istima; naprotiv, često su nas u tome sprečavali. Doistini stav je samo jedan od mnogo etičkih problema koji se pojavljuju unutar škole. Primjerice, škola ima apatičan

KLUBVIZIJA SC, ZAGREB

Klubvizija SC je kreativna filmska radionica i laboratorij za rad s 16mm i super 8 filmskom vrpcom. Osnovna svrha laboratorija jest potaknuti vizualne umjetnike na kreativni rad s filmskim materijalom, omogućiti im uvid u suvremene prakse vizualnih umjetnosti, dati nezamjenjivo praktično iskustvo, stvoriti mogućnosti susreta i rada s brojnim stručnjacima i umjetnicima, s naglaskom na razvijanju specifičnih interesa pojednaca, ali i timskog rada u manjim grupama te osigurati uvjete za međunarodno umrežavanje unutar sektora vizualnih umjetnosti. Posebno bismo istaknuli da su se kroz povijest razvoja hrvatske umjetničko-filmske prakse skupila znanja i vrućinske tehničke vještine u radu s filmom koje se danas, nažalost, nalaze pred zaboravom. Stoga želimo da se znanje koje se mikrotipno razvijalo kroz generacije proslijedi dalje na nove narastaje filmske zajednice.

Sudjelovanje na festivalu Alternative Measures je financirao Hrvatski audiovizualni centar te im ovim putem zahvaljujemo na potpori.

stav naspram edukacije i održavanja opreme koju je samostalno proglasila nepotrebnom (što se često događalo upravo s analognom opremom). Škola bi se pritom trudila da zamaći bilo kakvo znanje o toj opremi ili bi jednostavno dizajnirala kvaku-22, e da bi arbitrarno zabranila pristup istoj (primjerice, postavila bi imperativ da svatko ima potrebnu edukaciju koju, ironično, škola više nije pružala u svojim programima). Također, netransparentnost financija je bila još jedan veliki problem. To je rezultiralo time da, iako bi dobili pristup opremi, škola bi naplaćivala korištenje po satu, čime je pokušala ograničiti pristup opremi. U isto vrijeme, nigdje ne postoji zapis tih naplata niti su javno objavljene, stoga nitko nije znao gdje taj novac ide, što nas je učinilo skeptičnima, osobito jer je bilo očito da novac ne investira u studente i opremu.

Zbog svih navedenih razloga, zajedno s još nekoliko studenata sam počeo razvijati nelegitimne puteve da bismo dobili pristup opremi. Ironično, bilo je dosta jednostavno zbog toga što se škola nije trudila održavati opremu. To je dovelo do razvoja malog društvenog foruma gdje smo razmjenjivali informacije o kopiranju, razvijanju i radu s filmom općenito. Ipak, ta je situacija očigledno bila neodrživa jer smo bili ovisni o sveučilištu (ne spominjajući pravne reperkusije zbog toga). Stoga smo počeli tražiti druga mjesta gdje bismo radili. Nažalost, bili smo svjesni da pristup takvoj opremi nije nigdje drugdje u SAD-u bio moguć osim unutar raznih sveučilišta. To je bila naravno nepoželjna opcija, obzirom da je Sveučilište u Coloradu na nas ostavilo dojam da su Sveučilišta općenito financijski neodrživa, neopravdano privilegirani i zastarjeli biznis kojim danas nedostaje sposobnost ostaviti značajan trag u edukaciji i estetici filma. Stoga smo suradnju s tim institucijama smatrali reakcionarnom.

Ideja da pokrenemo mjesto koje bi bilo neovisno i antiteza spram sveučilišta se polagano razvijala, ali je ostala relativno latentna sve do negdje 2011. godine. U tom periodu sam konačno odlučio odseliti iz Colorada da bih proveo 18 mjeseci posjećujući razna filmska mjesta diljem svijeta, uključujući mnoge nezavisne filmske laboratorije u Europi. To mi je omogućilo da sakućim vrijedne spoznaje o povijesti, politici i funkciji tih mjesta, što je kataliziralo osobnu želju da oformim nezavisni laboratorij u SAD-u. Stoga, po povratku u Colorado, zajedno s još nekoliko filmša odlučio sam pokrenuti Process Reversal.

Koja je misija ili dugoročni cilj vašeg laboratorija?

— Očuvati film. Drugim riječima, poduprijeti analognu filmsku zajednicu i katalizirati njezin rast realizacijom raznih projekata koji istražuju i unapređuju celluloid kao medij.

Zajednica nezavisnih filmskih laboratorija je snažna i čvrsto strukturirana u Europi; sudeću broji 23 laboratorija, dok su laboratoriji u SAD-u manje vidljivi i tek su se nedavno počeli osnivati. Koji razlog leži iza toga? Značiteljna sam obzirom da je poznato da u SAD-u postoji bogata tradicija eksperimentalnog filma. Koliko je laboratorija u SAD-u, imate li mrežu laboratorija te suradujete li međusobno?

FILM JE MRTAV. ODUVJEK JE BIO MRTAV. ONO JE, NAPOSLETKU, SAMO KOMAD ACETATA PREKRIVEN ŽELATINOM I SOLI. OČIGLEDNO, DODUŠE, MOŽEMO MU DATI ILUZIJU PROSTORA I VREMENA I, SHODNO TOME, UKLJUČUJUĆI SVJETLO, POKRET, ZVUK, EMOCIJE

— Teško je precizno odgovoriti na ovo pitanje, jer nema univerzalno prihvaćene definicije nezavisnog filmskog laboratorija. Ovisno o tome kako ga definiramo, povijest i broj laboratorija u SAD-u će varirati. Na primjer, Millennium Film Workshop u New Yorku postoji još od 60-ih godina. Nudi radionice i pristup opremi te je središte za mnoge filmske redatelje koje zanima fotokemija i procesiranje filma, međutim nije formalno kvalificiran kao nezavisni filmski laboratorij. Uz to, postoje brojna mjesta u SAD-u koja su pokazala snažan interes za korištenje opreme i tehnika za rano razvijanje filma, ali u kojem momentu one evoluiraju u "umjetničke organizacije" ili "nezavisne filmske laboratorije"? Da li je to moment kada netko blokira svjetlo u kuponi da bi razvio svoj film u kadri, ili kada donese kontaktne printere u svoj prostor? Čini mi se da se ta terminologija čak i u Europi koristi u vrlo širokom aspektu, ali je posebno teško primjenjiva u Sjevernoj Americi, gdje se počela tek nedavno upotrebljavati. Zbog toga, nazivati nešto "nezavisnim filmskim laboratorijem" može biti zbunjujuće.

NEZAVISNI FILMSKI LABORATORIJI

Uzimajući u obzir sve dosad rečeno, mislim da ideja nezavisnih filmskih laboratorija postoji unutar mnogih zajednica u Sjevernoj Americi i da postoji jednako dugo kao i u Europi, ali da su se te dvije zajednice razvijale u različitim smjerovima. Točan razlog koji leži iza toga je teško definirati, ali vjerujem da je značajan faktor bila podložnost promjeni unutar europske filmske zajednice nasuprot američke industrije. To temeljnim na vidu da je film kao standardni medij u Europi bio ukinut mnogo prije nego u Sjevernoj Americi te, shodno tome, resursi koji ga okružuju (posebice komercijalni filmski laboratoriji) su nestajali mnogo brže. Stoga, nužnost i mogućnost za osnivanje nezavisnih filmskih laboratorija u Europi, koje su se pojavile oko 90-ih godina, vjerojatno se mogu usporediti s mogućnostima koje danas postoje u SAD-u. To je omogućilo europskim labovima da kultiviraju identitet "nezavisnih filmskih laboratorija" i da razviju svoju mrežu.

Usporedbe radi, taj identitet ne postoji u SAD-u te je zbog toga nama nemoguće uspostaviti mrežu. Međutim,

**KOMERCIJALNI LABORATORIJI
PRUŽAJU PROFESIONALNE
USLUGE PO TRŽIŠNIM
CIJENAMA, DOK MI NE
PRUŽAMO NIKAKVE USLUGE.
NAPROTIV, ŽELIMO DA LJUDI
DOĐU U NAŠ LABORATORIJ I
ISTRAŽUJU I RABE TEHNIKE
RAZVIJANJA KOJE NIKADA
NISU BILE IMPLEMENTIRANE
U KOMERCIJALNIM
LABORATORIJIMA, NITI SU BILE
POŽELJNE**

samo je pitanje vremena kada će se taj identitet razviti i u mnogočemu je to upravo cilj našeg laboratorija. Katalizirati njegov razvoj. TOME pristupamo putem istraživanja i pronalaska raznih mjesta koja pokazuju interes za ideju "nezavisnih filmskih laboratorija". S njima suradjujemo kako bismo skupa učinili radionice i projekcije financijski dostupnima te da bismo promovirali vrijednosti i estetiku pokreta. Time kultiviramo jaču lokalnu zajednicu koja bise s vremenom mogla razviti u laboratorij te također gradimo temelj iz kojeg bi se mreža mogla generirati. Polazeći od naših iskustava s tim putovanjima i uspjesima koje smo imali, vjerujem da će se unutar četiri godine pojaviti bar deset nezavisnih filmskih laboratorija unutar SAD-a.

Koja je pozicija filma kao medija u SAD-u? Postoje li komercijalna kina i filmski festivali koji bi prikazivali filmove s analognih projektoru ili je ta praksa danas rezervirana samo za mala neovisna kina, tzv. mikrokina, o kojima smo pričali tijekom festivala. Također, možes li objasniti što je mikrokino za one koji nisu upoznat s terminom.

— Za komercijalna kina, analoga projekcija je u zadnjih nekoliko godina postala rjetkost, uzimajući u obzir da su se gotovo sva kina prebacila na DCP (digitalna kino oprema). Doduše, nekolicina komercijalnih kina još uvijek podržava analognu projekciju, međutim, ona nisu opcija za projiciranje naših filmova. To je prvenstveno zbog toga što nisu voljna zadovoljiti naše zahtjeve (tj. besplatna ili jeftina i gmn projekcija). Postoji još nekolicina sveučilišta i drugih institucija koje nude opremu za filmsku projekciju, ali, kao što rekoh, naš kolektiv je izrastao iz odbijanja tih mjesta, stoga preferiramo druge opcije. To su uglavnom galerije, filmski festivali i "mikrokina".

Između tih opcija, galerije su najmanje poželjne, ali ponekad "nužne". Uglavnom nemaju svoju projekcijsku opremu pa je moraju iznajmljivati, što je prihvatljivo, ali najveći problem s njima jest što su neadekvatne za projekciju (npr. loša akustika, kontrasti). Zbog toga, filmski festivali ostaju najbolja opcija, iako ih je sve manje. Štoviše, sve je više festivala koji ne funkcioniraju po etičkim standardima. Na primjer, u Sjevernoj Americi je teško naći festival koji ne naplaćuje pristojbu za sudjelovanje, koji bi plaćao autorima za filmsku kopiju, kurirao program novih filmskih autora i omogućio da festival bude besplatan i otvoren za javnost. Naravno, nerealno je tražiti od festivala da ispunjava sve navedene zahtjeve, ali nažalost, većina danas ne zadovoljava ni jedan od navedenih.

Naposlietku, najbolja opcija su mikrokina, čija je definicija diskutabilna. Za mene, mikrokino je prostor (bilo trajni ili privremeni) koji vode jedan ili više individualaca koji rade isključivo na celuloidu, kuriraju programe na regultarnoj bazi i fokusirani su na nezavisne filmske autore. Razlog zašto se ta mjesta preferiraju jest što nude visoku tehničku opremljenost u paketu s visokim etičkim standardima (većina, na primjer, funkcionira preko donacija i uvijek plaćaju filmskim autorima ili kustosima na kraju). Također, zbog toga što su to prostori privrženi analognom mediju, mikrokina tipično nastupaju kao katalizator razvoja angažirane zajednice koju zanima film. Zbog toga smatram da su to najvažnije institucije za suradnju.

Kakav je odnos između komercijalnih i nezavisnih laboratorija u SAD-u? Smatrate li vas komercijalni laboratoriji konkurencijom?

— Mi se osobno nikada nismo našli u situaciji u kojoj bina komercijalni laboratoriji smatrali konkurencijom, ali nije da takvi slučajevi ne postoje. Znam, na primjer, da je

nekolicina ljudi pokušala spasiti opremu iz komercijalnih laboratorija koja bi u suprotnom završila na odlagalištu smeća, da bi bili odbijeni od strane laboratorija jer su ih smatrali konkurencijom. S druge strane, kada smo mi dogovorili isporuku opreme za kopiranje filma od laboratorija u Seattlu koji se zatvara, bili su oduševljeni što ćemo nastaviti raditi s tom opremom.

Iz moje perspektive, nezavisni laboratoriji nisu i nikada neće biti zamjena za komercijalne laboratorije. Komercijalni laboratoriji pružaju profesionalne usluge po tržišnim cijenama, dok mi ne pružamo nikakve usluge. Naprotiv, želimo da ljudi dođu u naš laboratorij i istražuju i rabe tehnike razvijanja koje nikada nisu bile implementirane u komercijalnim laboratorijima, niti su bile poželjne. No i mi imamo svoje granice. Na primjer, neekonomično nam je procesuirati 1500 metara kopirnog materijala, za takve stvari su još uvijek potrebni komercijalni laboratoriji. Zbog toga ih podupiremo koliko je god moguće.

BESMISLENA JE USPOREDBA ANALOGNOG I DIGITALNOG MEDIJA

Većina novinara i filmskih redatelja tvrdi da je filmska vrpca mrtva zbog toga što smo je već dovoljno ispružili i iskoristili sve njezine potencijale. Također rečeno je da budućnost leži u daljnjem razviku digitalne tehnologije obzirno da ona pruža više slobode i mogućnosti u kreativnom izražavanju. Kako ti vidiš budućnost filmske vrpce? Da li uopće ima budućnost, potencijala za nova istraživanja ili će je digitalni medij posve progutati?

— Film je mrtav. Odvijek je bio mrtav. Ono je, naposljetku, samo komad acetata prekriven želatinom i soli. Očigledno, doduše, možemo mu dati iluziju prostora i vremena i, shodno tome, iluziju ostalih fenomena, uključujući svjetlo, pokret, zvuk, emocije... Zastupati ideju da je film "iscrpljen" bi značilo zastupati ideju da su vrijeme i prostor "iscrpljeni" i da su konačne vrijednosti. To je nešto s čime se ne bish složio. Radije bish surađivao da su vrijeme i prostor beskonačni u svojim potencijalima (film također) i da je ovdje filmski redatelj taj koji je konačan i iscrpljen medij. Stoga, ako me pitaš da li vjerujem u potencijal novih filmskih redatelja, to jest, potencijal za evoluciju ljudi, onda naravno da bish rekao da vjerujem.

Ako me, s druge strane, pitaš koje je moje mišljenje o raspravi "analogni medij nasuprot digitalnog", onda ću jednostavno reći ovo: to je zastarijeli argument ljudi koji ne znaju što je uopće film ili video. Stoga, ispredbha tih medija je jednako besmislena kao i rasprava o krumpirima nasuprot čišćenju tepiha. Onaj tko nije svjestan ovoga je jednostavno "iscrpljen", vizualno nepismeno ljudsko biće koje mora ili evoluirati ili nestati.

Naposlietku, doprinesimo najživljijoj raspravi u filmskoj zajednici danas – nabrojite pet razloga zašto bi filmasi trebali nastaviti snimati filmove na filmskoj vrpce.

— Film je najzanimljiviji i, zbog toga, najzabuđljiviji medij današnjice.

Film je u potpunosti socijalistički medij kojeg podržava isključivo zajednica predanah i nesebičnih pojedinaca.

Film je najbolje sredstvo za komunikaciju sa svijetom.

Film je najbolje sredstvo za komunikaciju sa samim sobom.

Film je dom u kojem možes živjeti. ■

OGLAS

NOVINE BEZ ROKA TRAJANJA

LE MONDE
Diplomatique

HRVATSKO IZDAVANJE

Potražite nas na kioscima

Cijena: 15 kn